

NAUKI O RODZINIE

STUDIA WARMIŃSKIE 52 (2015)
ISSN 0137-6624Ks. Wojstaw Czupryński
Wydział Teologii
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Przygotowanie do małżeństwa w obliczu współczesnych wyzwań kulturowych

Słowa kluczowe: narzeczeni, przygotowanie do małżeństwa, sakrament małżeństwa, rozwód, duszpasterstwo rodzin.

Keywords: engaged couple, marriage preparation, sacrament of matrimony, divorce, family ministries.

Schlüsselworte: Verlobte, Ehevorbereitung, Ehesakrament, Ehescheidung, Familienseelsorge.

Na bazie doświadczenia pracy duszpasterskiej i psychologicznej wśród małżonków, a także na podstawie wyników badań przeprowadzonych wśród naręczonych można stwierdzić, że przesłanki, na podstawie których młodzi ludzie decydują się na zawarcie małżeństwa są niedojrzałe. Okazuje się, że nierzadko jedynym lub głównym motywem dla takiej decyzji jest atrakcyjność seksualna, presja otoczenia, bliżej nieokreślone uczucie zakochania¹. Często decyzje o zawarciu sakramentalnego małżeństwa podejmują osoby, które nie rozumieją jego istoty, kwestionują jego nierozzerwalność, akceptują różny stopień rozwiązłości, wykluczają posiadanie potomstwa². Zdarza się, że podstawą zawarcia małżeństwa jest obyczaj, presja rodziny i środowiska³. Z pewnością właśnie w obszarze motywacji należy upatrywać przyczyn coraz większej liczby rozwodów i małżeństw w kryzysie. Dostrzega się, że przyczyna wielu nieszczęśliwych małżeństw leży w wielkim pośpiechu i lekkomyślności przy ich zawieraniu, niedoj-

Adres/Adresse/Anschrift: ks. dr Wojstaw Czupryński, Katedra Teologii Pastoralnej i Katechetyki, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ul. Hozjusza 15, 11-041 Olsztyn, czuwoj@wp.pl.

¹ J. Goleń, *Motywy zawarcia małżeństwa sakramentalnego. Studium z duszpasterstwa rodzin w świetle badań naręczonych*, Lublin 2013, s. 15–16.

² T. Jakubowicz, *Dojrzałość do małżeństwa – wybór współmałżonka*, *Katecheta* 3 (2000), s. 22–28.

³ M. Dziewiecki, *Rodzina domem miłości i życia*, Instytut Edukacji Narodowej, Lublin 2011, s. 78–79.

rzalność decyzji, tolerowanie obecnej w społeczeństwie mentalności rozwodowej, ukrywane przed ślubem anomalie psychiczne, nałogi i zakorzenione wady⁴.

Do powyższych konstatacji dodać jeszcze trzeba, że przygotowanie do małżeństwa w ramach poszczególnych parafii znamionuje różnorodność wymagań, zasad oraz rozumienia etapów przygotowania do małżeństwa, o których mówi się w *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*. Wymowne w tym względzie są wypowiedzi narzeczonych, jakie można odnaleźć na forach internetowych⁵.

Coraz większa liczba rozbitych małżeństw jest wyzwaniem dla duszpasterzy. Należy – jak zachęca Benedykt XVI – „dołożyć maksymalnej troski duszpasterskiej w przygotowanie nowożeńców i uprzednie zweryfikowanie ich przekonań odnośnie do niepodważalnych zobowiązań wpływających na ważność sakramentu małżeństwa”⁶. Papież polecił Papieskiej Radzie do spraw Rodziny opracowanie *Vademecum*, dotyczącego przygotowania do sakramentu małżeństwa, jednocześnie podkreślając, że wśród wielu jej działań jest to zadanie priorytetowe⁷. W opracowanym dokumencie zwraca się uwagę na rolę i zadania formatorów narzeczonych, zarówno kapłana, jak i dojrzałych par małżeńskich⁸.

Zadanie pogłębionej refleksji nad praktyką przygotowania do sakramentalnego małżeństwa i odwaga postawienia diagnozy co do kondycji tego obszaru duszpasterstwa stają się pilniejsze zwłaszcza w kontekście bardzo dynamicznie postępującej sekularyzacji i dechryścianizacji⁹. Do przyjęcia takiej postawy zachęca nas papież Franciszek w ostatniej adhortacji, gdyż wyraża nadzieję na podjęcie odpowiednich kroków, „aby podążać drogą duszpasterskiego i misyjnego nawrócenia, które nie może pozostawić rzeczy w takim stanie, w jakim są”¹⁰.

⁴ Trzecia instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim (13.12.1989), w: Cz. Krakowiak, L. Adamowicz (red.), *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski (1966–1993)*, Lublin 1994, p. 32.

⁵ W cytacie utrzymano pisownię oryginalną: „Niektóre kościoły tolerują zaświadczenie z liceum (mój akurat nie), ale to rzadkość. W większości i tak trzeba iść na nauki, które muszą przyznać w wielu miejscach mają różny czas trwania” – <http://forum.e-wesele.pl/index.php/topic,3343.0.html> (15.02.2015). „Ojciec prowadzący jest spoko, mamy za jednym zamachem nauki, poradnię i skupienie przedślubne (zdziwił się jak mu o tym powiedziałam i stwierdził „skupicie się tutaj a ja wam podpiszę” – <http://www.forum.wyjdzamnie.pl/nastepny-vt392.html?postdays=0&postorder=asc&start=195&sid=0212bffa664cbf4c9a71d31fd8468080> (15.02.2015).

⁶ Benedykt XVI, *Posynodalna adhortacja apostolska „Sacramentum caritatis”* (22.02.2007), Kraków 2007, p. 29.

⁷ Papieska Rada do spraw Rodziny, *Vademecum dotyczące przygotowania do małżeństwa. Propositio*. (2010), p. 10.

⁸ Ibidem, p. 32–44.

⁹ K. Misiaszek, *Programy duszpasterskie: pomoc czy przeszkoda*, Ateneum Kapłańskie 85 (1993), z. 1, s. 76–77.

¹⁰ Franciszek, *Adhortacja apostolska Evangelii gaudium. O głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie* (24 listopada 2013), Kraków 2013, p. 25.

1. Cywilizacyjne źródła niepokoju

Uwarunkowania obecnego czasu, naznaczonego kryzysem wartości, ideowym pluralizmem, permissywnym moralnym i intensywnie postępującym procesem kontestacji wszelkich norm stanowią poważne wyzwanie dla ukazania właściwego wzorca małżeństwa. Małżeństwo i rodzina są zawsze lustrem zjawisk dokonujących się w społeczeństwie¹¹. Dysfunkcje w tych obszarach są ściśle powiązane z takimi zjawiskami społecznymi, jak kształtowanie się nowych modeli kulturowych, swoboda obyczajowa, mediatyzacja kultury, „prywatyzacja” wiary i marginalizacja kościelności.

A. Nowe modele kulturowe

W procesie powszechnego zastępowania rodziny tzw. układem partnerskim zmianie ulegają normy społeczne odnoszące się do instytucji małżeństwa. Związki partnerskie, jeszcze niedawno piętnowane, nie są już nazywane konkubinatem, ale zyskują społeczną akceptację. Fakt wzrastającej liczby wolnych związków odbija się negatywnie na sferze religijnej i moralnej. Zamazuje się sens instytucji małżeństwa, wypacza się pojęcie rodziny¹². Coraz częstszym zjawiskiem są rodziny, w skład których wchodzi dzieci z poprzedniego małżeństwa. Tym samym „zagadnienie trwałości, wierności i nierozzerwalności małżeńskiej staje się tematem wstydlivym, w najlepszym wypadku teoretycznym, który nie wytrzymuje konfrontacji z życiem”¹³.

Znamiona współczesnego kryzysu instytucji małżeństwa w Europie i w Polsce to ogromny wzrost liczby nieważnie zawartych małżeństw sakramentalnych oraz rozpad więzi małżeńskich i rodzinnych. Jednocześnie dostrzega się dynamicznie narastające oddziaływanie wzorców laickich oraz modeli życia małżeńsko-rodzinnego, sprzecznych z zamysłem Bożym o małżeństwie i rodzinie. Jeszcze zanim kulturowe oddziaływanie Zachodu stało się komponentem życia po zmianach ustrojowych 1989 r., większość narzeczonych nie dostrzegała w czystości przedmałżeńskiej wartości, o którą warto zabiegać¹⁴. Dziś ta tendencja się utrwaliła, stając się normą kulturową.

¹¹ W. Piwowarski, *Wartości życia codziennego*, w: W. Zdaniewicz (red.), *Religijność Polaków 1991–1998*, Warszawa 2001, s. 58–61.

¹² S. Dziekoński, *Korelacja wychowania w rodzinie, parafii, szkole – potrzeba i możliwości*, w: P. Tomasiak (red.), *Rodzina – Szkoła – Kościół. Korelacja i dialog*, Warszawa 2003, s. 43.

¹³ A. Offmański, *Rodzina jako środowisko wychowawcze – czy szansa wykorzystana?* w: A. Rynio (red.), *Wychowanie chrześcijańskie. Między tradycją a współczesnością*, Lublin 2007, s. 753.

¹⁴ J. Laskowski, *Opinie młodzieży o czystości przedmałżeńskiej*, *Chrześcijanin w świecie* 17 (1986), nr 163, s. 32.

W badaniach ankietowych przeprowadzanych systematycznie przez Ośrodek Formacji Małżeńskiej w Olsztynie uwidaczniają się przeobrażenia w moralnej ocenie tego typu zachowań. Blisko 85% spośród przebadanych uczestników katechezy przedmałżeńskiej deklaruje wspólne zamieszkanie z narzeczonym/narzeczoną. Coraz częściej sami rodzice zabiegają o własne mieszkania dla swoich dorosłych córek i synów, w którym mogliby bez przeszkód zamieszkiwać ze swoim przyjacielem lub przyjaciółką¹⁵. Osoby o nastawieniu radykalnym określają postulat czystości przedmałżeńskiej jako anachronizm, inne zaś – o nastawieniu liberalno-hedonistycznym – traktują współżycie seksualne jako naturalne, niczym nieskrępowane źródło przyjemnego spędzania wolnego czasu z ukochaną osobą. Zaledwie około 40% ankietowanych w mniejszym lub większym stopniu zwraca uwagę na normy moralne i nauczanie Kościoła odnoszące się do sfery życia seksualnego¹⁶. Dynamicznie postępująca seksualizacja kultury kształtuje nowy sposób postrzegania człowieka – jego wartość jest zależna od atrakcyjności seksualnej, a osoba jest postrzegana wyłącznie jako obiekt seksualny. Dotychczasowe normy, respektowane od pokoleń, takie jak: wierność małżeńska, abstynencja seksualna do czasu zawarcia małżeństwa przestały być wyznacznikiem postępowania ogromnej części społeczeństwa.

Socjologowie zauważają również coraz szerszą kontestację niektórych norm moralnych dotyczących rodziny i małżeństwa. „Badania nad postawami wobec norm zabraniających stosowania środków antykoncepcyjnych i przerywania ciąży wskazują na znaczne upowszechnienie się mentalności, będącej przejawem laickiego sposobu wartościowania”¹⁷. To wszystko potwierdza słuszność tezy, że samorealizacja, odniesienie sukcesu i czerpanie przyjemności (z prawem do swobodnej ekspresji seksualnej włącznie) stają się w polskim społeczeństwie coraz częściej akceptowanym stylem postępowania.

B. Mediatyzacja kultury

Znaczącą rolę w zarysowanym powyżej procesie odgrywają media, wydatnie przyczyniając się do mentalnej rewolucji całych społeczeństw¹⁸. Obraz rodzi emocje, stwarza możliwość przeżycia piękna, broni przed niebezpieczeństwem

¹⁵ S. Mazur, *Wartość czystości przedmałżeńskiej i wierności małżeńskiej*, Teologia i Moralność 80 (2008), s. 80.

¹⁶ Ośrodek Formacji Małżeńskiej w Olsztynie działa w ramach Stowarzyszenia „Persona Humana” w oparciu o statut zatwierdzony przez abp. Wojciecha Ziembę Metropolity Warmińskiego. Zasadniczym celem jego działalności jest wspieranie małżeństw i rodzin w pokonywaniu kryzysów oraz organizowanie konferencji dla narzeczonych. Zob. <http://personahumana.pl/index.php?~b-osrodek-formacji-malzenskiej-b-31> (15.02.2015).

¹⁷ J. Mariański, *Kryzys moralny czy transformacja wartości? Studium socjologiczne*, Lublin 2001, s. 430.

¹⁸ T. Goban-Klas, *Media i komunikowanie masowe*, Kraków 2002, s. 13.

werbalizmu. Jednakże obraz medialny, angażując przede wszystkim sferę zmysłową, neutralizuje intelektualne władze człowieka. „Widzieć” nie zawsze oznacza „zrozumieć”. Słowo jako nośnik sensu stanowi fundament myślenia. Szybkość i intensywność telewizyjnego przekazu utrudnia lub zupełnie uniemożliwia refleksję. Zauważa się, że osoby, które zerwały z cywilizacją słowa, stają się zakładnikami opinii innych, tracąc swoją indywidualność i osobowościową suwerenność.

Jak zauważają psychologowie, siła oddziaływania rzeczywistości wirtualnej jest dużo większa od tego, co przeciętny odbiorca mediów jest w stanie dostrzec. Wpływ mediów na ludzką psychikę dokonuje się bowiem poprzez oddziaływanie wielorakich czynników z wykorzystaniem bardzo skomplikowanych psychologicznych mechanizmów, które pozostają poza świadomością człowieka. Wśród najważniejszych należy wymienić modelowanie i desensytyzację (zobojętnienie) oraz różnorodne bodźce działające na podświadomość¹⁹. Wielokrotne eksponowanie scen agresji i przemocy powoduje, że one „normalnieją”, maleje dyskomfort odczuwany przy wcześniejszym ich oglądaniu i słabnie wrażliwość.

Negatywne skutki oddziaływania mediów da się sklasyfikować. Wymienia się następujące:

- w funkcji przekazu treści – wywoływanie dezorientacji, stwarzanie pozorów doinformowania i uczenia; zaburzenie funkcji poznawczych (zwłaszcza percepcji, uwagi i logicznego myślenia);
- w funkcji ludycznej – pogłębienie tendencji do bezmyślnego spędzania wolnego czasu, jałowej rozrywki, osłabienie aktywności kulturalnej i zdolności właściwego przeżywania autentycznych wydarzeń oraz odciąganie od innych form uczestnictwa w kulturze;
- w funkcji stymulującej – obniżenie smaku estetycznego, wyrabianie fałszywego przekonania o łatwości tworzenia, a także osłabianie i zabijanie aktywności;
- w funkcji wzorcotwórczej – obniżanie standardów postępowania i zachowania, gloryfikacja konsumpcyjnego i konformistycznego modelu życia;
- w funkcji interpersonalnej – pogłębienie izolacji człowieka i jego osamotnienie; zagubienie się w świecie rzeczy; kształtowanie postaw egoistycznych²⁰.

Działa tu także opisany przez psychologię społeczną mechanizm społecznej słuszności, który polega na tym, że powszechność występowania danego

¹⁹ M. Braun-Galkowska, *Media a odbiorca*, Wychowawca 11 (2001), s. 6–8.

²⁰ J.A. Kłys, *Komputer i wychowanie*, Szczecin 1995, s. 17–23; S. Juszczyk, *Komunikacja człowieka z mediami*, Warszawa–Katowice 1998, s. 93; J. Gajda, *Massmedia i hipermedia zagrożeniem i szansą w edukacji dziecka*, w: J. Wilk (red.), *W służbie dziecka*, t. 3, Lublin 2003, s. 599–602.

zjawiska, stylu bycia, sposobu zachowania („przecież wszyscy tak robią”, „nie ja pierwszy i nie ostatni”), czyni je z założenia usprawiedliwionym. Bezrefleksyjny odbiorca mediów w sposób bezkrytyczny przyjmuje lansowane twierdzenia, które szybko stają się dla niego punktem odniesienia bez żadnej moralnej oceny.

C. „Prywatyzacja wiary” i marginalizacja kościelności

Równoległe z procesem sekularyzacji i spychania religii na margines w przestrzeni publicznej, postępuje marginalizacja wiary w rodzinie. Wyrazem tego zjawiska są: zaniedbanie wspólnej modlitwy małżeńskiej i rodzinnej, zgoda na brak modlitwy dzieci, spadek uczestnictwa w niedzielnej i świątecznej Eucharystii, odrzucanie autorytetu Kościoła i jego hierarchii, przyzwolenie na postawy moralne sprzeciwiające się chrześcijańskiej etyce (np. tzw. związki partnerskie). Religijność i odniesienie do Boga stają się tematem *tabu*. Coraz więcej rodzinnych wspólnot ulega swoistej modzie „niemówienia głośno o tych sprawach”²¹. Religijne wydarzenia często przeżywane są w konwencji świeckiej, pozbawionej jakichkolwiek religijnych odniesień. Coraz większa liczba rozwodów i emocjonalnie rozbitych rodzin bardzo poważnie ogranicza lub wręcz niweczy formację religijną, dla której świadectwo miłości najbliższych członków rodziny jest fundamentalne. Społeczeństwo staje się coraz bardziej pluralistyczne, a niemała część jego poglądów niesie w sobie treści nastawione niechętnie lub wrogo do rodziny²².

Dynamika zmian wymusza konieczność dialogu i podejmowania nieustannie kolejnych decyzji w zmieniającym się środowisku życiowym. Zakłada to tym samym nieustanną potrzebę religijnej socjalizacji na wszystkich etapach życia²³. Dynamicznie dokonujące się procesy uprzemysłowienia i urbanizacji determinują zmiany społeczno-kulturowe. Szybko postępujące procesy specjalizacji i emancypacji sprawiają, że Kościół traci wiele podmiotów religijnej socjalizacji. Na nowo zatem pojawia się problem przekazu wiary i religijnej kultury. Trzeba szukać odpowiedzi na pytanie, jakie instytucje, środowiska mogą skutecznie zatroszczyć się o przekaz wiary i kształtowanie dojrzałej osobowości religijnej. Stwierdzić trzeba także, że socjalizacja religijna dzieci i młodzieży w dzisiejszym pluralistycznym i zsekularyzowanym społeczeństwie jest niewystarczająca²⁴.

²¹ R. Chałupniak, *Potrzeba i uzasadnienie wychowania religijnego w podstawowych środowiskach wychowawczych (rodzina, parafia, szkoła, media)*, w: A. Rynio (red.), *Wychowanie chrześcijańskie...*, s. 719.

²² R. Bieleń, *Duszpasterstwo rodzin we współczesnej Polsce*, Lublin 2001, s. 440.

²³ W. Piwowarski, *Socjologia religii*, Lublin 1996, s. 104.

²⁴ J. Mariański, *Szanse i zagrożenia wychowania chrześcijańskiego w niestabilnym świecie*, w: A. Rynio (red.), *Wychowanie chrześcijańskie...*, s. 535.

2. Postulaty związane z wychowawczą praktyką przygotowania do małżeństwa

Przedstawione powyżej socjokulturowe przeobrażenia wskazują na potrzebę poszukiwania pozytywnej odpowiedzi i wyprowadzenia wniosków o charakterze postulatów do duszpasterskiej praktyki w obszarze przygotowania do małżeństwa. Dotyczą one różnych obszarów: psychologii, komunikacji interpersonalnej, chrześcijańskiej formacji, jednolitości wymagań i zasad.

A. Przygotowanie psychologiczne

Kandydaci do małżeństwa potrzebują lepszego niż obecnie przygotowania psychologicznego. Przydatne dla nich mogłyby okazać się zajęcia warsztatowe, pozwalające na lepsze poznanie siebie i partnera oraz uzdalniające do tworzenia konstruktywnych więzi interpersonalnych. Szczególne cenne byłoby zwracanie uwagi na inne, oprócz uczuciowego, wymiary wzajemnej więzi, jak: współrozumienie, zaufanie, zdolność współdziałania. Maria Ryś wymienia następujące obszary osiągania dojrzałości: fizyczna (łączy się z dojrzałością biologiczną i prawną); psychiczna (rozwój umysłowy, rozwój uczuciowy – równowaga emocjonalna, wolność wewnętrzna, rozwój osobowościowy – autonomia wewnętrzna, określony system wartości) oraz społeczna (gotowość do odpowiedzialnego pełnienia ról małżeńskich i rodzinnych, zdolność podjęcia pracy i utrzymania rodziny)²⁵. Takie wieloaspektowe ujęcie relacji pomiędzy kochającymi się kobietą i mężczyzną przyczynia się do prawdziwego rozumienia miłości, którą dziś dość powszechnie utożsamia się z uniesieniem uczuciowym, połączonym z zauroczeniem i pragnieniem seksualnym²⁶.

B. Kształtowanie umiejętności komunikacyjnych

Kolejnym bardzo ważnym elementem przygotowania narzeczonych do ślubu jest kształtowanie umiejętności komunikacyjnych. Aby małżeństwo było szczęśliwie, musi być zachowana jedność na poziomie myśli i uczuć, a także dialog wewnętrzny z samym sobą w sumieniu²⁷. Okazuje się, że źródłem konfliktu są nie tylko rozbieżne opinie, ale również, a nawet przede wszystkim sposób, w jaki je wyrażamy²⁸. Konflikt i brak poczucia satysfakcji z rozmowy

²⁵ M. Ryś, *Psychologia małżeństwa. Zarys problematyki*, Otwock 1997, s. 27.

²⁶ S. Mazur, *Wartość czystości przedmałżeńskiej i wierności małżeńskiej*, *Teologia i Moralność* 3 (2008), s. 77.

²⁷ A. Derdziuk, *Komunikacja w służbie komunii*, *Roczniki Teologii Moralnej* 58 (2011), z. 3, s. 199–210.

²⁸ B. A. Temkin, *Miłość nie wystarczy. Jak rozwiązywać nieporozumienia i konflikty małżeństw*, Poznań 1996, s. 115.

powoduje dyskomfort, a w konsekwencji może prowadzić do całkowitego wycofania się z kontaktu²⁹.

Udział par narzeczonych w zajęciach psychologicznych mógłby stanowić zarówno cenne wsparcie w budowaniu wzajemnej więzi, jak również ujawnić bariery komunikacyjne i osobowościowe, które mogą utrudniać przyszłe życie małżeńskie. W przygotowaniu narzeczonych należałoby zwrócić uwagę na rozwijanie u mężczyzn umiejętności dzielenia się własnymi przeżyciami, natomiast pomagać kobietom w rozwijaniu innych, niż emocjonalny i wspierający, wymiarów więzi międzysobowej.

Wydaje się, że zadowalającą realizacją przedstawionych powyżej postulatów jest program przygotowania do sakramentu małżeństwa autorstwa ks. Stanisława Puchały oraz Teresy i Eugeniusza Malickich, który powstał na podstawie spotkań dla narzeczonych organizowanych przez ruch rekolekcyjny *Spotkania małżeńskie*³⁰. Ważnym walorem proponowanego programu, oprócz przekazywanych treści, jest praktyczne uczenie się i rozwijanie dialogu, zwrócenie uwagi na jego znaczenie oraz kształtowanie postawy dialogu. Jak podkreślają autorzy programu: „Spotkania z narzeczonymi są specyficznym rodzajem dynamiki grupy. [...] Podstawowym narzędziem w czasie spotkań jest dialog, który odbywa się wyłącznie w obrębie diady narzeczeńskiej, choć na tle i w atmosferze grupy”³¹.

C. Przygotowanie religijne

W ramach przygotowań do małżeństwa należy ukazywać wagę doboru współmałżonków pod względem religijnym. Na tym polu mogą rodzić się nieporozumienia i konflikty małżeńskie. Ważne jest, aby rozpoznać rozbieżności i osiągnąć porozumienie. Jest to zarazem ostatni moment, aby zrezygnować z małżeństwa.

Bardzo pomocną formą są rekolekcje i dni skupienia dla narzeczonych, którzy nie doceniają więzi religijnej³². Katecheza przedmałżeńska powinna być czasem intensywnej ewangelizacji, drogą do wiary, do katechumenatu³³. Jednocześnie ważną funkcją tej katechezy jest pomoc w przyjęciu chrześcijańskiego modelu małżeństwa i rodziny, zwłaszcza tym parom, które proszą o ślub

²⁹ L. Grzesiuk, E. Trzebińska, *Jak ludzie porozumiewają się?*, Warszawa 1978, s. 163.

³⁰ S. Puchała, T.E. Malicy, *Narzeczeni, czyli dziewięciospotkaniowe bezpośrednie przygotowanie do małżeństwa prowadzone metodą dialogową*, Katowice 2004.

³¹ *Ibidem*, s. 6.

³² *Powołanie do życia w małżeństwie i rodzinie*, w: *Drugi Polski Synod Plenarny 1991–1999*, Poznań–Warszawa 2001, p. 41.

³³ Papińska Rada do spraw Rodziny, *Przygotowanie do sakramentu małżeństwa* (13.05.1996), p. 2; Konferencja Episkopatu Polski, *Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie* (19.06.2009), p. 98.

w Kościele jedyne ze względu na tradycję³⁴. Ks. Robert Pisula słusznie konstatuje, że „przystąpienie do sakramentów nie musi wcale wynikać ze świadomego odniesienia człowieka do Boga, który objawia się w Kościele i Chrystusie. Może ono być także owocem naturalnej religijności, która jest właściwa każdemu człowiekowi, bo wpisana jest w jego stworzoną naturę”³⁵.

Ta obserwacja pozwala sformułować postulat szukania jeszcze skuteczniejszej katechezy przedmałżeńskiej. Wydaje się, że nieocenioną rolę w tym względzie mogliby odegrać chrześcijańscy małżonkowie związani z różnymi wspólnotami i ruchami religijnymi. Przekazywane w ramach katechezy przedmałżeńskiej treści mogliby potwierdzić własnym świadectwem³⁶. Poszerzenie nauk przedmałżeńskich o świadectwo małżonków, którzy dzielą się doświadczeniem życia w sakramentalnym małżeństwie sprawia, że nauczanie Kościoła dotyczące małżeństwa i rodziny staje się żywe, autentycznie, niedające się zepchnąć w sferę teorii.

D. Jednolitość wymagań i zasad

W *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin* wyraźnie wskazuje się, że katecheza przedmałżeńska powinna być prowadzona w parafiach, trwać przez cały rok i obejmować 25 spotkań, a w szczególnych okolicznościach 10 spotkań. Powinien ją prowadzić specjalnie powołany zespół duszpasterski. W celu pogłębienia poznanych zagadnień dodatkowo należy organizować odpowiednie rekolekcje³⁷. Stwarza to okazję sprawowania Eucharystii, Sakramentu Pokuty, adoracji eucharystycznej, głoszenia Słowa Bożego oraz modlitwy. W formacji religijnej narzeczonych niezbędna jest obecność małżonków jako żywych świadków wiary przeżywanych w małżeństwie i rodzinie³⁸. Cenne jest zatem, aby osoby prowadzące spotkania z małżonkami były specjalistami oraz przedstawicielami ruchów, stowarzyszeń rodzin, a także umieli się dzielić własnymi doświadczeniami oraz byli przykładem życia w małżeństwie chrześcijańskim.

³⁴ *Powołanie do życia w małżeństwie i rodzinie*, w: *Drugi Polski Synod Plenarny 1991–1999*, Poznań–Warszawa 2001, p. 42.

³⁵ R. Pisula, *Potrzeba inicjacji chrześcijańskiej w Kościele polskim. Ku katechezie katechumenalnej*, *Katecheta* 43 (1999), nr 1, s. 10.

³⁶ Przykładem takiego zaangażowania może być istniejący od 2008 r. w Olsztynie Ośrodek Formacji Małżeńskiej. Ośrodek współtworzą kapłani, psychologowie, pedagodzy i małżonkowie związani z *Ruchem Domowego Kościoła, Odnowy w Duchu Świętym i Szkoły Nowej Ewangelizacji*. Zasadniczym celem jego działalności jest wspieranie małżeństw i rodzin w pokonywaniu kryzysów oraz przygotowanie narzeczonych do małżeństwa. Zob. www.personahumana.pl (12.02.2015).

³⁷ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin* (11.05.2003), Warszawa 2003, p. 25–26.

³⁸ Papińska Rada do spraw Rodziny, *Przygotowanie do sakramentu małżeństwa* (13.05.1996), p. 37.

W świetle powyższych konstatacji zasadne wydają się pytania stawiane przez ks. Jacka Goleń: „Na ile diecezjalne Wydziały Duszpasterstwa Rodzin wdrażają zawarte w dokumentach Kościoła powszechnego oraz Episkopatu Polski wskazania dotyczące przygotowania do małżeństwa, na ile korzystają z dobrych wzorców i praktyk, a co najważniejsze, na ile troszczą się o przygotowanie duchownych i świeckich pracowników duszpasterstwa rodzin i angażują w przygotowanie do małżeństwa »swoje najlepsze siły«?”³⁹. Warto byłoby z pewnością przeprowadzić gruntowane badania, które umożliwiłyby uzyskanie odpowiedzi na zadane przez ks. J. Goleń pytania.

PRZYGOTOWANIE DO MAŁŻEŃSTWA W OBLICZU WSPÓŁCZESNYCH WYZWAŃ KULTUROWYCH

(STRESZCZENIE)

Znamiona współczesnego kryzysu instytucji małżeństwa w Europie i w Polsce to ogromny wzrost liczby nieważnie zawartych małżeństw sakramentalnych oraz rozpad więzi małżeńskich i rodzinnych. Zadanie pogłębionej refleksji nad sytuacją społeczno-kulturową i praktyką przygotowania do sakramentalnego małżeństwa oraz odwaga postawienia diagnozy, co do kondycji tego obszaru duszpasterstwa stają się dziś konieczne. Trwałość małżeństwa i rodziny jest ściśle powiązana z takimi zjawiskami społecznymi, jak: kształtowanie się nowych modeli kulturowych, swoboda obyczajowa, mediatyzacja kultury, „prywatyzacja” wiary i marginalizacja kościelności. Socjokulturowe przeobrażenia wskazują na potrzebę poszukiwania pozytywnej odpowiedzi i wyprowadzenia wniosków o charakterze postulatów dla duszpasterskiej praktyki w obszarze przygotowania do małżeństwa. Dotyczą one różnych obszarów: psychologii, komunikacji interpersonalnej, chrześcijańskiej formacji, jednolitości wymagań i zasad.

MARRIAGE PREPARATION IN REGARD TO MODERN CULTURAL DEMANDS

(SUMMARY)

The signs of contemporary crisis of marriage in Europe and in Poland are visible in the increasing number of invalid marriages and the dissolution of both marriage and family bonds. The deep reflection upon sociocultural situation, the practice of the sacrament of marriage preparation and making a diagnosis of this field of priesthood are crucial. The durability of marriage and family is strictly connected with such social phenomena as: the development of new cultural models, the ease of customs, media impact on culture, restricting faith to private sphere and marginalization of the significance of the Church. Sociocultural changes lead to the need of formulating a positive answer and implementing conclusions in the practice of preparation for the sacrament of marriage. Such postulates emerge from different fields: psychology, interpersonal communication, Christian formation, homogeneity of requirements and rules.

³⁹ J. Goleń, *Motywy zawarcia małżeństwa sakramentalnego...*, s. 351–352.

EHEVORBEREITUNG ANGESICHTS DER GEGENWÄRTIGEN KULTURELLEN HERAUSFORDERUNGEN

(ZUSAMMENFASSUNG)

Zu den Symptomen der gegenwärtigen Krise der Eheinstitution in Europa und in Polen gehört die rapide steigende Zahl sowohl der ungültig geschlossenen Ehen, als auch der zerfallenen Ehen und Familien. Eine vertiefte Reflexion über die sozio-kulturelle Situation und die Praxis der Vorbereitung auf die Schließung der sakramentalen Ehe, sowie die Formulierung einer mutigen Diagnose über den Zustand dieses Bereiches der Seelsorge, scheinen heute unumgänglich. Die Krise der Ehe und Familie ist eng mit solchen sozialen Prozessen verbunden, wie: Entstehung neuer Kulturphänomene, Sittenfreiheit, Mediatisierung der Kultur, „Privatisierung“ des Glaubens sowie Marginalisierung der Kirchenzugehörigkeit und -präsenz. Die soziokulturellen Veränderungen verweisen auf die Notwendigkeit der Suche nach einer positiven Antwort sowie der Formulierung von Schlussfolgerungen in Gestalt von Postulaten für die seelsorgliche Praxis im Bereich der Ehevorbereitung. Sie beziehen sich auf verschiedene Gebiete: Psychologie, interpersonale Kommunikation, christlicher Bildung und Vereinheitlichung der Bedingungen und Kriterien der vorehelichen Katechese.